

De 8 criteria

In 2018 werd door de gezamenlijke Europese ministers van Cultuur de Verklaring van Davos over Baukultur gepresenteerd. In die verklaring werd gesteld dat de grote bouwopgaven waar we nu voor staan alleen kunnen aanpakken wanneer we de cultuur van het bouwen centraal stellen. Iedere ingreep in de fysieke omgeving moet bijdragen aan een betere omgevingskwaliteit en daarvoor is een integrale aanpak én verbeeldingskracht nodig, zo werd gesteld. In 2021 is een nieuw hoofdstuk aan de Verklaring van Davos toegevoegd: het Kwaliteitssysteem, waarin acht criteria zijn geformuleerd waaraan de kwaliteit van een plek zou kunnen worden afgelezen.

Met de ondertekening van de Davos-verklaring Baukultur in 2018, committeerde de Nederlandse regering zich aan de ambitie om de cultuur van het bouwen zwaarder te laten wegen dan bijvoorbeeld de economische, technische of zelfs sociaal-maatschappelijke aspecten. Aan de kwaliteit van deze aspecten zou automatisch worden beantwoord bij aandacht voor de cultuur van het bouwen, zo is de gedachte. De Verklaring van Davos is daarmee een pleidooi voor de lange termijnvisie, voor het werken met niet-meetbare kwaliteitssystemen en voor het omarmen van complexiteit in het streven naar schoonheid en de beleving van de ruimte om ons heen, een ruimte waarmee iedereen zich kan identificeren en waar iedereen gebruik van wil maken en blijven maken. Het gaat daarbij ook weer om de drie grondprincipes van architectuur die Vitruvius meer dan twee eeuwen geleden formuleerde: gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Bij de Baukultur gaat het vooral om de cultuur van het samenwerken bij het tot stand brengen van een kwalitatief hoogwaardige stedelijke of landschappelijke omgeving in plaats van hoogwaardige bouwwerken in het algemeen.

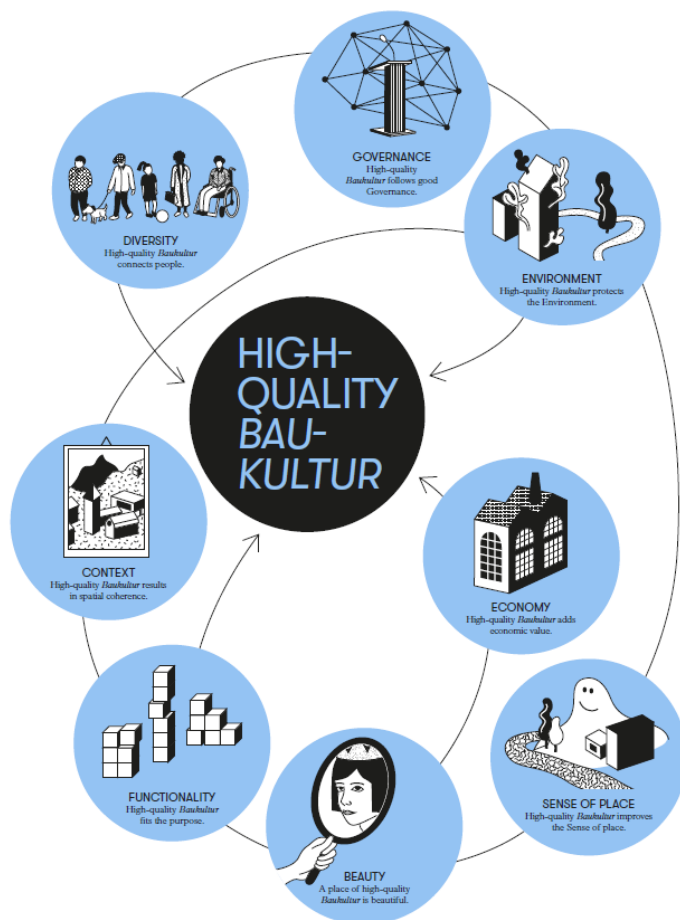
In de Nederlandse situatie is het stellen van cultuur boven bouwen uitermate relevant. We staan ook hier voor immense opgaven. Niet alleen moet er tal van woningen worden gebouwd, maar ook de toekomst van ons land zelf staat op het spel met klimaatproblematiek, de stijgende zeespiegelstijging, de veranderende en teloorgaande biodiversiteit, de stikstofcrisis en de verarming van het landschap. De omgang met deze opgaven vraagt om een holistische visie die ver vooruitkijkt. Het is van groot belang dat architecten, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, architectuurhistorici, en alle aanpalende vakgebieden in gezamenlijkheid gaan bouwen aan de toekomst van Nederland. Het ontwikkelen van een integrale visie en aanpak om zo het publieke belang te dienen moet weer bovenaan de agenda komen te staan. We hebben grote behoefte aan verbeeldingskracht en aan een nieuwe bouwcultuur van de toekomst.

Om het oordeel over een goede omgevingskwaliteit enigszins tastbaar en objectieverbaar te maken zijn nu acht criteria geformuleerd: het Davos Baukultur Kwaliteitssysteem. Hiermee is tot doel gesteld om deze criteria te verwerken in wet- en regelgeving, ze toe te passen bij ontwerprijvragen en als instrument te gebruiken bij adviescommissies voor ruimtelijke kwaliteit. De criteria kunnen dienen als agenda voor gesprek en als een checklist om te voorkomen dat belangrijke aspecten van kwaliteit over het hoofd worden gezien wanneer wordt gebouwd aan onze omgeving. Een ruimtelijke ingreep is een culturele daad.

Davos Kwaliteitsysteem

Naar een hoogwaardige

Bouwcultuur

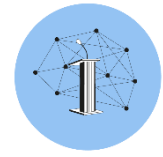
'Berichten over Bouwcultuur gooi ik weg, dat gaat toch niet over mijn werk?'
Olof van der Gaag (Duurzame Energie) bij NDB 2020

De acht
criteria
voor
Baukultur

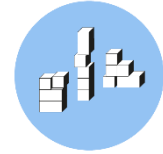
1. Governance

De kwaliteit van processen, procedures, wet- en regelgeving en informele stimulansen dragen bij aan de bouwcultuur. Het gaat om het bestuur, de organisatie en inrichting van het bouwproces en het richt zich op alle betrokken partijen: op de overheid, de marktpartijen, op maatschappelijke organisaties én op burgerparticipatie. De manier waarop zij met elkaar denken over en werken aan de gebouwde omgeving is hier aan de orde. Daarbij hoort een transparant, inclusief en participatief bestuur dat zorgt voor besluitvorming, beheer en onderhoud van een plek.

2. Functionaliteit

Wanneer een plek een doel dient dat voor lange tijd bruikbaar is, zonder dat deze ingrijpend hoeft te worden veranderd, is er sprake van functionaliteit. Dit betekent dat plaatsen multifunctioneel en aanpasbaar moeten zijn. De kwaliteit van de plaatsen is vanzelfsprekend: er is voldoende licht, lucht en ruimte, er is gebruik gemaakt van gezonde bouwmaterialen, de ruimtes zijn goed toegankelijk en de plaats bevordert een gezonde leefstijl. Toekomst- en gebruikswaarde zijn hier dus gegarandeerd.

3. Duurzaamheid

De cultuur van duurzaam bouwen gaat om de bescherming van natuurlijke hulpbronnen, landschappen en biodiversiteit, waarin groene ruimte niet verspild wordt en wordt ingenomen door suburbanisatie. Gebouwen moeten circulair en emissieloos zijn door toepassing van de vijf R's: refuse, reduce, repair, reuse, recycle. Het zijn simpele robuuste constructies met uitneembare en herbruikbare componenten. De biodiversiteit keert terug in de stedelijke omgeving die bestaat uit culturele en natuurlijke landschappen met voldoende groene en open ruimte. Er is tevens sprake van agrarisch grondgebruik dat gekenmerkt wordt door reductie van chemische bestrijdingsmiddelen en wisselteelt.

4. Economie

Culturele waarden en lange termijn investeringen hebben economische meerwaarde. Door duurzame en kwalitatief hoogwaardige bouwmaterialen te gebruiken en door te investeren in de kwaliteit van de plek krijgen bouwwerken een langere levensduur. Wanneer er daarnaast ook aandacht is voor de kostprijs van bouwmaterialen, blijven plekken betaalbaar en financieel toegankelijk voor iedereen. Hiermee ontstaan sociaal en financieel gezonde plekken die kwaliteit opleveren en aantrekkingskracht uitoefenen. Investeren in erfgoed en monumenten levert eveneens een hoog economisch én maatschappelijk rendement op.

5. Diversiteit

In een hoogwaardige cultureel gebouwde omgeving, komen mensen elkaar tegen en voelen ze zich er thuis. Deze publieke ruimtes kunnen op verschillende manieren worden gebruikt door een diversiteit aan groepen. Hiermee wordt gedeeld eigenaarschap – economisch én mentaal - in de hand gewerkt. Interactie en het onderling begrip tussen mensen van verschillende achtergronden wordt hiermee impliciet bevorderd. Het privatiseren van publieke ruimte moet daarom nadrukkelijk worden verhinderd.

6. Context

Bij alle ingrepen in de fysieke leefomgeving is de bestaande ruimtelijke context het uitgangspunt: ingrepen tonen respect voor de aanwezige cultuurhistorische, sociaaleconomische en landschappelijke omgeving en laten zich daardoor inspireren. Dit context-principe betekent dat nieuwe ontwikkelingen aansluiten in maat, schaal, materialisering en uiterlijk van de omgeving. De aanwezige mens in de context moet bij nieuwe ontwikkelingen niet worden vergeten. Bij ingrijpen in de context is grondige analyse en onderzoek ervan vereist, waarbij niet alleen naar de plek zelf, maar ook naar het functioneren van de plek in relatie tot de grotere (regionale) schaal wordt gekeken.

7. Genius Loci

Wanneer mensen zich ergens thuis voelen, wanneer mensen de geschiedenis en de aard van de plek kennen, wanneer zij zich daarmee kunnen identificeren en zich erbij betrokken voelen, dan is er sprake van 'Sense of Place'. Nieuwe interventies moeten er dan voor zorgen dat deze aansluiten bij de 'ziel van de plek', bij de *genius loci*, en deze zelfs versterken. Dat vraagt om goed doordachte en specifieke ontwerpen die rekening houden met de identiteit van de plek en haar gebruikers. Met deze unieke plekken moet uitermate zorgvuldig worden omgesprongen, omdat zij bepalend zijn voor de betrokkenheid van mensen bij hun omgeving.

8. Schoonheid

Plekken met een hoge kwaliteit aan Baukultur zijn authentiek en voorzien in de menselijke behoefte aan schoonheid. Schoonheid behoort het expliciet geformuleerde doel te zijn van iedere fysieke ingreep. Het dient bovendien onderwerp te zijn van het vak- en maatschappelijk debat, schoonheid is immers een essentiële waarde die zorgt voor emotionele binding met een plek en voor geluk en kwaliteit van leven. De zintuiglijke waarneming, maar ook bepaalde proporties en verhoudingen beïnvloeden de esthetische beleving. Meer onderzoek en wetenschappelijke onderbouwing naar de factoren die op 'schoonheid' betrekking hebben worden door het Baukultur Kwaliteitssysteem aanbevolen.

Dit is een samenvatting van de acht criteria uit het Davos Baukultur Quality System. Scan voor het hele verhaal achter de acht criteria de volgende QR-code:

